

A mi ünnepünk

A Budapesti Hírlap ötvenéves fennállásának jubileumát üljük. Talán szabad hinnünk, hogy barátaink és olvasóink velünk együtt megilletődve gondolnak a jó és rossz időkre, melyeket Isten segédelmével átéltünk.

Ötven év! És hozzá milyen ötven év a magyar élet történetében! Csupa reménység, csupa bizakodás és nagyra-törés a kezdet, ma pedig mindnyájunknak a keresztény lélek alázatosságával a pusztá életért kell hálát adnunk a Gondviselésnek.

Az elmúlt ötven év alatt a magyar sors legvérmesebb és legvégzetesebb jelenetei váltakoztak. A pusztulás vi-hara akkor száguldott végig rajtunk, mikor vetésünk már zöldülni kezdett, mikor azt hittük, hogy végre megnyit-tak a magyarság előtt a boldogulás kapui. Senki mélyebben nem érezheti át a megrendítő sorstragédiát, mint a Budapesti Hírlap, mely életcélját fennállása első pillanatától kezdve *Mindent a magyarságért* jelszóban foglalta össze.

Miért küzdött, fáradott a Budapesti Hírlap? Hogy előkészítse egy szebb és dicsőbb jövőnd érdekében a magyar lelkeséget. Ötven év előtt az volt az ország helyzetképe, hogy a közös-ügyes állapot szélsőségekbe ragadta a nemzetet és csaknem meghasonlásba sodorta a dinasztiaival. A kiegyezés el-térő felfogásából nyugtalanító ellen-tétek fakadtak. Egyfelől állottak a ki-egyezés ortodoxai, másfelől az „átkos közös ügyek” engesztelhetetlenjei. Vég-telenül sivár közjogi harc emésztette erőinket. És a dinasztia ebben a harc-ban még a legtermészetesebb nemzeti kívánságokat sem méltányolta. A Budapesti Hírlap őszinte híve volt a kie-gyezésnek és azt a feladatot vállalta magára, hogy a meghasonlásokat ki-küszöbölje és a szakadékokat betömje. Számolt a dinasztia érzékenységgel és érdekeivel, mindazáltal a nemzet jogainak védelmében egy pillanatra sem feszélyezték az opportunizmus korlátai. A Budapesti Hírlap életében ez volt az első ragyogó fejezet.

A második fejezet talán még ennél is dicsőségesebb. Ezt a fejezetet a Budapesti Hírlapnak az az erőfeszíté-se tölti be, hogy az ország tekintetét a sivár közjogi harcok és lelketlen pártviszák fölé emelje. Az volt a tö-rekvése, hogy minden téren aktívá tegye a nemzeti érzést. A politikai har-cokba elmerült nemzetet meg kellett arról győzni, hogy felsőbbrendű esz-

mények kultusza nélkül nincs élet, nincs fejlődés, nincs jövő. A magyar impérium, a harmincmillió magyar gondolata évtizedeken át szárnyalt a magyar közelet fölött. Magyarorszá-g — ez volt a Budapesti Hírlap tanítása — sohasem felejtheti el, hogy nagy-hatalom volt. Ebből az eszméből kell meríteni minden energiát. Ma már mindenki szabad szemmel láthatja, hogy Európa legfejlettebb népei is imperialisták. A harmincmillió magyar gondolatán sem foghatott ki a gúnyo-lódás. Ezt a fellengzőnek látszó gon-dolatot ma már a száraz statisztika is igazolja, mikor kimutatja, hogy az európai államok népszerűségéhez vi-szonyítva Nagy-Magyarország még sok-kal több millió embert elbirt volna.

A történelemben gyökerező és a va-lóságot szolgáló eszméket hirdetett a Budapesti Hírlap, hogy a közelet la-posságát ellensúlyozza, a nemzeti ön-tudatot erősítse és felsőbbrendű cé-lokra irányítsa a nemzet becsvágyát és akarátát. És el kell ismernie min-denkinék, hogy a magyar lélek méltó fogékonyt mutatott ezek iránt az eszmék iránt.

A Budapesti Hírlap joggal mond-hatja, hogy döntően hatott a nemzet gondolatvilágának és életszemléletének átalakulására és megújulására. Volt

idő, mikor jóformán csak külsőségek jelentették a magyar világot. A Buda-pesti Hírlap apostoloskodása nyomán a magyar világot a magyar szellem, a magyar nyelv, a magyar irodalom és a magyar művészet jelentették. Négyszáz év óta nem volt ilyen erős és egyetemes a magyar gondolat, ezer év óta nem beszéltek annyian magya-rul, mint most. Már nem látszott el-érhetetlennek, hogy a nemzeti eszme vonzó erejével egy nagy egységbe le-het foglalni a nemzetet. Csalhatatlan jelenségek mutatták, hogy a magyar társadalmat nemcsak politikai szenvedelmekkel és érdekekkel lehet meg-mozgatni. A nemzeti gondolat a ma-gyar munka értékét is meghatvá-nyozta. Egy-két évtized alatt csodála-tos volt a haladás, a fejlődés, az előre-törés minden vonalon. Szinte gondta-lanul merültünk el a szellemi és anyagi haladás örömeiben és nem vettük észre a végzet közeledését. Ma még él-veztük a béke áldásait, még gyönyör-ködtünk a virágzásban, még nagy cé-lokról álmadoztunk és másnap már élet-halálharcba sodort bennünket a végzet. A sötét bizonytalanság e véres esztendeiben egyedül a magyar ka-tona vitézsége és dicsősége tartotta bennünk a lelket.

A hősök még ontották vérüket a csa-

tatereken, mikor idehaza a destruk-ció egyre vakmerőbben lépett fel nyil-tan és alattomban, sajtóban és parla-mentben. Pacifizmus, demokrácia, vá-lasztójog voltak a demagógia jelszavai. A meggyötört nemzetnek csak gondol-kozó része vette észre, hogy szinte ért-hetetlen hiszékenység szállotta meg a lelkeket és hogy hatalomra éhes vi-lágbolondítókkal van dolga. A Buda-pesti Hírlap egész mellet nézett szembe a demagógiával, melynek legutálato-sabb jellemvonása a magyargyűlölet volt, legtitkosabb célja: a magyar he-gemónia megdöntése. Ez a küzdelem tölti be a közelet és politikai harcainak harmadik korszakát. A katasztrófa azonban elháríthatatlan volt. A józan hang beleveszett az orkánba, a biztos járású emberek eltűntek a közelethől. Csaknem mindenki elvesztette hang-ját, szívét. Vezérek nélkül maradtunk. Abban a pillanatban, mikor a háború elvesztése után elhangzott az átkos jelszó, hogy nem akarok többé kato-nát látni, sirba tették Magyarországot. Eltemették az alkotmányt, a királysá-got, megszentelték Szent Ist-ván koronáját, elárulták az országot és gonosztévők kezére játszották sor-sunkat, akik nemcsak a régi társa-dalmi rendet forgatták fel, hanem csú-fot üttek legszentebb érzelmeinkből és hagyományainkból.

Mindezt betetőzte Trianon. Kész prédája lettünk ellenségeinknek. Egy-szerre csak azt éreztük, hogy a vilá-gon mindenki szabad, csak mi va-gyunk rabok. Hiányzott az erős kéz, a tekintély, mely a megsemmisülés ér-zetét kitepte volna szívünkől és he-lyébe a megemberelés, az összefogás érzetét plántálta volna. A keresztény és nemzeti irány eszméi sokáig nem tudták megfékezni a megtorlás ösztö-nét. Évek teltek el csupa vajudással, Évek kellettek hozzá, míg hivatott ke-zek irányítása mellett a konszolidálás vágya és elszánt akarata kerekedett felül. Az ötven évnek ebben a negyedik fázisában a Budapesti Hírlap híven mutjához és szelleméhez, szívvel-le-lelkel szegődött a konszolidáció szol-gálatába. Harcot hirdetett a lemondás, a kishitűség és a kétségbeesés ellen, a forradalmi zaboláltság ellenében a rend, a fegyelem, az önuralom szó-szóljója. Hinnünk kell önmagunkban és ismét biznunk kell a tekintélyek-ben. Nem használ semmi sopánkodás, sem önmarcangolás, sem vádaskodás, Minél kisebb lett hazánk, annál na-

Egy ötven éves olvasó: József főherceg

Nevelőm, Holdházy János apát íróasztalán 1880-ban a Budapesti Hírlap feküdt naponta a posta ér-kezte után legfelül! Én, mint kis diák olvastam, lapozgattam azt és így e lap tanóráimon kívül mindennapi kedvelt olvasmányom lett, főképpen tárcáit szerettem az alsó park legmagasabb fáira fölmászva magammal vinni s a madarak társaságában, zavartalanul elolvasni! Ez volt azután az első lap, melyre előfizetve, min-denhol, ahova a sors elvitt, utá-nam küldtettem! Ez volt brünni szolgálati időmben egyetlen ma-gyar társam, melyet honvágyal telt szívvel, minden nap ügyszól-ván utolsó betűig elolvastam! 50

esztendeje olvasója vagyok és ko-moly, higgadt, hazafias munkássá-gát mindig a legnagyobb rokon-szenvel kísértem!

Ezeknél fogva, nem mulasztha-tom el, hogy a Budapesti Hírlapot 50 éves fennállása alkalmából ugyanolyan rokonszenvel ne üdvö-zöljem; azt kívánva, hogy nemes hazafiságtól áthatott működését még igen soká edes hazánk javára és fölvirágoztatására eredmén-ydusan folytathassa, a Mindenható áldásától kísérve küzdhesen leg-szentebb közös célunkért; Szent István Magyarországaért.

Hazafias üdvözléttel

József főherceg

Barátságunk Rákosi Jenővel

Irta Bárd Miklósné

Sokáig nem ösmertük egymást, csak levelez-tünk. Mi 1900 körül az ungi hegyek közt él-tünk az ősrétegben, hol zengett az erdő, belezengett a mi boltíves, ódon házunkba, dal, virág s ezer búbjája a természetnek vett körül, s hol mi a nagy világtól messze, feledhetetlen kedves éveket töltöttünk. Ott születtek a ver-sek; a bükkös reneteg komoly világa inspirálta Bárd Miklós költészetét és ott kezdődött a mi barátságunk is Rákosival.

Már egy kötetnyi vers volt együtt és senki se tudott róla, a faink se. Bárd Miklós rejtő-zött és inkognitóját őrizni akarta egész éle-tén át.

Erre az inkognitóra én is fölesküdtöm, de néha elfogott a vágy, beszélni a versekről, vala-kinek megmutatni, világáig hirdetni, hogy van-nak; tele volt velük a lelkem és hallgatni kel-lett.

Mégis, egy kora tavaszi napon, mikor a mé-hek körülzsongták a nyitott ablakban a jácín-tokat s az én lelkem tele volt gyönyörűséggel, nem bírtam a vágygal, hogy véleményem halljak a költeményekről s megkértem az uramat, en-gedje meg, hogy pár verset elküldjem Rákosi-nak, kit nem ösmertünk ugyan, de kit szellemi vezérünknek tartottunk, s akit igen nagyra be-sültünk.

Az uram elgondolkozott, habozott is, de látva, milyen örömet szerez nekem vele, meg-engedte néhány vers elküldését.

Boldogan küldtem el az *Oroszt* és a *Lest*. Megírtam, hogy a költő inkognitó akar ma-radni, Bárd Miklós álnév, ezért szíveskedjék a választ posztrestant, egy kis hegy-mögötti fa-luba küldeni. A válasz hamarosan megjött s

én diadallal siettem vele az uramhoz. Nagyon büszke voltam Rákosi levelére. Azt írta: „a versek gyönyörűek, erős talentumra vallanak s kért, ha van már egy kötetre való, küldjük el neki és engedjük meg, hogy kiadja őket.

Ez aztán kritika! Néhány vers elolvasása után már kiadná az egészet olvasatlanul!

Nagyon megszerettem Rákosit.

És folyt köztünk a levelezés, mentek a ver-sek, ott volt már az egész kötetre való, mit ő csakhamar ki is adott.

Egyszer azt írta, hogy mohón olvassa a ver-seket, érdekes tanulmány neki az írásából megismerni a költőt s ő már megfejtette az inkognitó titkát is: nem szerénységéből rejtő-zik Bárd Miklós, de szuverén lelke szubtilitá-sánál fogva, ő ezt megérti és sohase fog utána kutatni.

Nem is kutatni.

A mi eszöndes, hegy-mögötti életünk sok ked-ves és nem mindennapi eseményrel szolgált, s én olyan bizalommal írtam meg neki mindent, mintha régi ismerősök lennénk. Érdekelte és izgatta fantáziáját a romantika, mely az isme-retlenségben rejlett és találgatta leveleiben, milyenek is lehetünk mi? Egy-egy odavetett rajzot, képet próbált kiegészíteni, kérdéseket tett, melyekre rejtélyes volt a válasz, de én kiéreztem leveleiből, hogy a rejtélyt nem is óhajta megfejteni, mert így a mi hármunk dolga érdekesebb és romantikusabb.

E kedves levelezés folytán lassan beköltözött a mi portánkba és részese lett jó és rossz nap-jainknak.

Egyszer arra kért, ha Pestre megyek, írjam meg neki, melyik cukrászdában uzsonnázom. Ő odajön, szemügyre veszi az asszonyokat, rám-ösmér-e?

Nem írtam meg, féltem, elárulom az inkog-nitót.

Szűkebb családi körben azonban valahogy kikutatták, hogy ki az a Bárd Miklós.

Berezik Árpádnál voltam ebéden, gondo-lom 1903-ban volt. Láttam, hogy Árpád izem-mozog, ki s be jár a szobába, s egyszer csak hallom, hogy telefonál: „Gyere azonnal, itt van Zsóka!”

És Rákosi jött azonnal, mert neki szólt a híradás.

Kedves emlékem ez első találkozás, a meg-ismerkedés vele. A hajkoszorúmat nézte, meg-lepte őt az akkor is szokatlan viselet, de tet-szett neki. Mondtam, az uramnak is tetszik, azért viselem így.

Aztán beszélgettünk Bárd Miklósról, el-mondtam neki néhány verset; meghatva hail-gatta s olyan érdekesen beszélt erről a költé-szetről, olyan szeretettel, olyan rajongással, hogy éreztem, rajtam kívül ő a leglelkesebb bárdozó.

Mindezt azért mondom el, magunkat is bele-vonva, mert ez magyarázza meg azt a bará-társágot ismeretlenek közt, amely olyan önzetlen, mély és igaz volt, amilyen talán nincs is több a világon.

Teltek az évek. Az urammal is váltottak néha levelet s Bacsó Pál megjelenésekor meg is ösmerkedtek, de íródiájkuk, kire mondani-valójukat rábízták, mégis én voltam.

Most már megmondhatom, mert mindenki tudja, mennyire szeretem Nagykoróst, hát be-vallhatom, hogy nagyon szerencsétlen voltam, mikor idekerültünk.

Hirtelen jött az áthelyezés Turja-Remetéről Nagykorósré s én azt hittem, sohase fogom megszeretni ezt a lapos világot.

Búsultam s nosztalgiaival gondoltam az el-hagyott kedves otthonra, a hegyekre, a dör-ésipett, színes erdőkre, s Rákosihoz írt leve-leim ez időtájt nagyon kesergők és melankó-likusak voltak.

Ő vigasztalt, biztatott, hol ezt, hol azt aján-lotta, tanácsokat adott, kért, hogy szeressem

meg, ösmerjem meg az Alföld népét, foglal-kozzak valamivel, ne legyek szomorú.

Egyszer kint jártam a gimnázium környé-kén, néztem Arany emléktábláját s néztem az eperfát, mely körül szinte kerestem a lábá-nyomat. Aztán látni véltem őt, ... mintha fe-lém jönne, ... látni mert akkor egész télen Aranyt olvastam ... Fölfigyeltem s ekkor va-lami titokzatos erő a lelkembe világított s meg-éreztem, miért kerültünk mi ide Nagykorósré.

Feladat vár itt rám s már lángoltam a gon-dolattól, mely röpitett s hirtelen elhatározás-sal, szinte ösztönszerűen siettem Adám Laci bácsihoz, akkor még egyetlen jó barátunkhoz, ki tanítványa volt Arany Jánosnak.

Uzsonnánál találtam őket, éppen friss, forró tejföls lángost vittek be a téához. Örömmel, szeretettel fogadtak s én e kedves családi kör-ben úgy föllemegettem, olyan otthonos lettem, hogy elszállt rólam a ború, s elmondván látó-gatásom célját, nyomban megbeszéltek Laci bácsival, hogy Aranyt csak szobrot állítsunk.

Azt hiszem, kissé meglepte őket ez az én offenzívám, de szívből jött és szívhez talált.

Másnap megírtam Rákosinak, hogy Kőrös már régen szerető felállítani Arany szobrát, egyszer már gyűjteni is kezdtek rá, nekem semmi dolgom, hát segíteni fogok nekik.

Kedves volt a válasz és lelkesítő: „Édes Zsóka, tudtam én, hogy így lesz ... Maga most már otthon van Kőrösön, odafűzi magát Arany, nem félek már, hogy laposnak, színte-lennek találja az Alföldet, úgy kivirul az ma-gának, hogy nem búsul többé az ungi hegyek után. Ha nehézségei lennének a szobor körül, amit nem hiszek, segítségére jövök.

Lázás munka néhány hete következett, mely-ben résztvett a város apraja, nagya. E mun-kában megismertem és megszerettem nemesak a város kedves úri közönségét, de a föld népét is, mert megértették Aranyt és szívesen ál-dozták a szobrára.